

LINKERSCHELDEOEVER: LINKERSCHELDEOEVER:

**Boordevol industrie en ...
natuur!**

EEN LANDSCHAP VOL CONTRASTEN

Linkerscheldeoever? Meteen duikt bij velen een grauw beeld op van zware industrie, volgestouwde containerschepen die in de dokken aanmeren en voorbijrazende vrachtwagens. Toch is dit maar de halve waarheid. Te midden van dit economische bolwerk van de Haven van Antwerpen kan de Linkerscheldeoever uitpakken met unieke natuur van onschatbare waarde.

Het vogelrichtlijngebied 'de schorren en polders van de Benedenschelde' bestaat uit een reeks waterrijke gebieden ('wetlands') zoals zompige moerassen, ondoordringbare rietlanden, vogelrijke plassen, kreken, bloemrijke hooilanden, slikken en brakke schorren.

De landschappen op Linkerscheldeoever leven dan ook bij gratie van het uitgesproken contrast: op de voorgrond vogels die in modderige slikken hun kostje bij elkaar scharrelen, terwijl industriële installaties de horizon domineren.

HEDWIGE-PROSPERPOLDER

SCHOR OUDEN DOEL

PAARDENSCHOR

DOELPOLDER NOORD & DE BRAKKE KREEK

PUTTEN WEST & DE ZOETWATERKREEK

GROTE GEULE

PUTTEN WEIDEN

DRIJDJICK

KETENISSESCHOOR

VERREBROEKSE Plassen

DE MELKADER & LISDODDE

HAASOP

RIETVELD KALLO

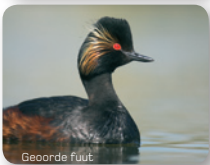
GROOT RIETVELD

VLAKE VAN ZWIJNDRECHT

EEN VOGELPARADIJS

De schorren en polders van de Benedenschele zijn van cruciaal belang voor tal van trekvogels. Zij vinden hier op hun marathonvlucht van soms duizenden kilometers een deugddoende stop- of pleisterplaats om te verpozen en hun vetreserves aan te vullen. Sommige blijven maar even, andere brengen er de hele winter door.

Het gebied is eveneens van groot belang voor talloze beschermde vogels die hier komen broeden. Daarom geniet het ook op Europees niveau de status van beschermd vogelrichtlijngebied.

DE STRIJD TEGEN DE ONSTUIMIGE SCHELDE

De Linkerscheldeoever vertelt eveneens het verhaal van de eeuwige strijd van de mens tegen de onstuimige Schelde. Van oudsher trachtte hij gronden, waar de Schelde bij overstroming telkens een laagje voedselrijk slib achterliet, tot vruchtbare akkers en weilanden in te polderen. Deze inpolderingen beperkten de bewegingsvrijheid van de Schelde om op natuurlijke wijze te stromen en te overstromen. Ook de waardevolle natuur langs de Schelde kwam hierbij in het gedrang.

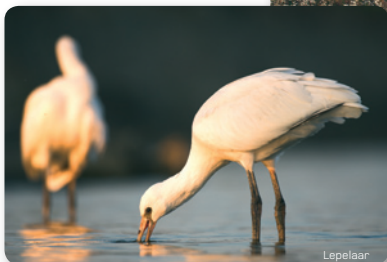
DE NATUURLIJKE HAVEN

De uitbouw van de Waaslandhaven en de aanleg van het Deurganckdok leidde tot verdere aantasting van de aanwezige natuurwaarden. Om het verlies op te vangen en in overeenstemming te zijn met de Europese natuurrichtlijnen, werden natuurcompensatiegebieden gerealiseerd.

Ook vandaag staat de ontwikkeling van de haven niet stil. Daarom werken de betrokken overheden en belangenorganisaties een Strategisch Plan voor de Haven van Antwerpen uit. Dit is een duurzaam ontwikkelingsplan dat de definitieve grenzen van de haven afbakt. Het moet ervoor zorgen dat de groei van de haven gelijke tred houdt met de instandhouding en ontwikkeling van kostbare ecosystemen. Om de natuurdoelstellingen te behalen is gekozen om de natuur te concentreren binnen aaneengesloten natuurkerngebieden. Zo ontstaan schaaffecten en worden allerlei versturende invloeden kleiner. Bovendien is een relatief kleinere oppervlakte nodig om de vooropgestelde natuurwaarden te bereiken.

Paardenschor

Lepelaar

BELANGRIJKSTE NATUURGEBIEDEN

GROOT RIETVELD/p.6-7

p.8-9/**VLAKTE VAN
ZWIJNDRECHT**

**DE MELKADER
EN LISDODDE**/p.10-11

p.12-13/**RIETVELD KALLO**

GROTE GEULE/p.14-15

p.16-17/**PAARDENSCHOR
EN SCHOR OUDEN DOEL**

**DOELPOLDER NOORD
EN DE BRAKKE KREEK**

/p.18-19

HEDWIGE – PROSEPPOLDER

/p.20-21

p.22-23/**PUTTEN WEIDEN**

PUTTEN WEST EN DE ZOETWATERKREEK

/p.24-25

p.26-27/**DRIJDIJCK**

VERREBROEKSE PLASSEN/p.28-29

p.30-31/**HAASOP**

KETENISSESCHOOR EN DE ECOLOGISCHE BEHEERDE SCHELDEDIJK/p.32-33

GROOT RIETVELD

In het oosten wordt het Groot Rietveld begrensd door het Lange Eind, een verdedigingsgracht uit de 19de eeuw tussen het Fort St-Marie en het Fort van Zwijndrecht. Hierop bevonden zich 2 schansen of verdedigingsposten: de Halve Maan en de Put van Fien. Dit 'Verschanst Kamp Linkeroever' maakte deel uit van de verdedigingsgordel rond Antwerpen.

Naar Vlaamse normen is het Groot Rietveld (80 ha) een rietland van ongezien formaat. In het dichte riet schuilen bedreigde moerasvogels als blauwborst, bruine kiekendief, roerdomp en baardmannetje. Ze vertoeven daar in het gezelschap van zangvogels als kleine karekiet en rietzanger.

Moeraswespenorchis

De konikpaarden grazen vooral op de droge opgespoten delen van het gebied. Het graswerk van deze paarden houdt het groene mostapijt van deze zandige terreinen in stand.

De natuurontwikkeling in het Groot Rietveld geldt als een blijvende compensatie voor natuurwaarden die bij grote infrastructuurwerken in de jaren '80 en '90 in en rond de haven verloren gegaan zijn. Eveneens functioneert het als buffer tussen Kallo en de haven om de leefbaarheid van het polderdorp te garanderen.

Groot Rietveld

Roerdamp

VLAKTE VAN ZWIJNDRECHT

De Vlakte van Zwijndrecht (57 ha) is een opgespoten terrein met een gevarieerd landschap: zandige gronden, zompige moerassen en ondiepe plassen. Dit gebied valt bijzonder in de smaak van strand- en koloniebroeders als kluut, visdief en kleine plevier. Ook zangvogels zoals blauwborst en veldleeuwerik zoeken graag dit gebied op om er hun jongen groot te brengen.

Bovendien is dit zandige terrein met zijn ondiepe poelen een uitgesproken biotoop voor de beschermde rugstreepad.

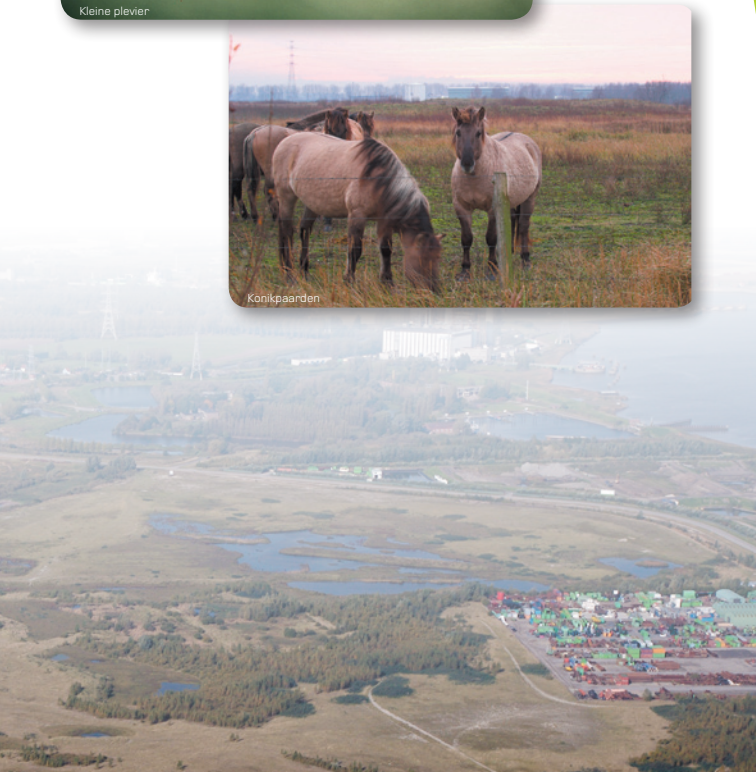
Ruige stukken gras, bosjes en struwelen dreigden echter deze zandige gronden en ondiepe poelen te overwoekeren. Konikpaarden helpen een handje mee om het terrein open te houden. Dit doen ze door te knabbelen aan kiemende bomen. De Vlakte van Zwijndrecht geldt als compensatie voor de natuurwaarden die bij de aanleg van het Deurganckdok verloren gegaan zijn.

Kleine plevier

Konikpaarden

DE MELKADER & LISDODDE

De Melkader is een gekanaliseerd kreekrestant, een stille getuige van een oude zeearm van de Schelde die, door de kracht van het getij tot diep in de schorren en later de ontgonnen polders drong. Het deed dienst als afwateringskanaal voor de polders en als waterweg om turf en later suikerbieten te verschepen.

Langsheen de Melkader kan je in een fraai decor wandelen of fietsen. Van op een aantal hengelsteigers kan je rustig een lijntje uitslaan. Aan de Melkader grenst de Lisdodde, een waardevol natuurgebiedje (10 ha). Dit gevarieerd stukje natuur bestaat uit partijen riet, plassen met lisdodde, graslanden en wilgenbosjes. In de rietkragen en langs de

Gewone pantserjuffer

waterkant leven rietvogels zoals kleine karekiet en rietgors. Verder krijgt de Lisdodde het bezoek van 17 verschillende soorten libellen, waaronder heidelibellen, pantserjuffer, glazenmaker en de grote keizerlibel. Recent is het natuurgebied ingericht met goed toegankelijke wandelpaden. Knuppelpaden loodsen je door de drassige delen. In de hoogstamboomgaard met streekeigen fruitsoorten kan je letterlijk komen proeven van de natuur.

RIETVELD KALLO OF KLEIN RIETVELD

Het Rietveld Kallo (47 ha) gelegen tussen de Melseledijk en de Gasthuisstraat, vormt samen met het aangrenzende Groot Rietveld, een aaneengesloten rietmoeras. Het biedt onderdak aan beschermde vogels als bruine kiekendief, baardmannetje en blauwborst. En met een beetje geluk valt ook een broedende roerdomp tussen de rietstengels te bespeuren. Ook andere vogels als waterral en porseleinhoen zijn met deze grotere oppervlakte riet in de wolken.

Het Rietveld Kallo maakt deel uit van de robuuste natuurkerngebieden rondom de haven van Antwerpen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn. Een deel

hiervan vormt een compensatie voor de natuurwaarden die verloren zijn gegaan in de Steenlandpolder en de Haasop bij de aanleg van Liefkenshoekspoortunnel. Door op de vroegere akkers de teellaag af te graven, ontstonden uitgestrekte ondiepe plassen, waarin het riet zich verder kon uitbreiden. De uitgegraven grond is gebruikt voor de bouw van een bufferdijk die moet bijdragen tot de leefbaarheid van de dorpskern Kallo. Vanaf 2010 kan je het rietveld komen beleven via de aangeduide wandelpaden. Sommige delen van het wandelpad zijn alleen toegankelijk buiten het broedseizoen.

Rietkant

GROTE GEULE (GROTE- EN KLEINE WEEL)

Vanaf de 14de eeuw zetten verschillende vloedgolven de ingedijkte polder onder water. Met meer en hogere dijken trachtte het dorp Kieldrecht het hoofd boven water te houden. De kreek 'de Grote Geule' (21 ha) is een restant van een voormalige vertakking van een belangrijke getijdengeul van het eens veel grotere 'Verdronken Land van Saeftinge'. De Grote en de Kleine Weel herinneren aan de kolkgangen, waarlangs het water van de Schelde bij dijkdoorbraken met bruisend geweld het achterland blank zette.

Vandaag is de Grote Geule een erkend natuurreservaat in beheer bij Natuurpunt.

Deze oude kreek met brede rietkragen bestaat uit rietland, moeras en veen. Hierin huizen zeldzame planten als veenpluis en kamvaren. Op het water zijn heel wat eenden zoals slobend, smient en pijlstaart van de partij. Bruine kiekendief en blauwborst zoeken eerder de moerassige stukken op. Steltlopers en ganzen vinden dan weer hun gading langs de oevers van de kreek en op de aanpalende weilanden.

PAARDENSCHOR & SCHOR OUDEN DOEL

Het Paardenschor werd in het begin van de jaren '80 met zand opgehoogd. Een deel van dit schor (14 ha) werd in 2004 opnieuw afgegraven tot zijn oorspronkelijke niveau. In een eerste fase overstroomt dit afgegraven gebied twee maal per dag bij vloed. In deze modderige slikken krioelen miljoenen wormen en kreeftjes, waar tal van watervogels tuk op zijn. Bij laag water zoeken talloze steltlopers zoals kluut, wulp, bonte strandloper en scholekster hun voedsel in het vrijgekomen slik.

Met de tijd zal dit gebied door opslibbing steeds hoger komen te liggen en enkel nog bij springtij, twee maal per maand, overspoelen. Op deze schorren verschijnen dan planten als zeekraal, zeeaster, Engels slijkgras en riet, die bestand zijn tegen dit regelmatig 'snuifje' zout van het brakke water van de Schelde. Af en toe krijgt het Paardenschor zelfs bezoek van de gewone zeehond. Dit herstel van het Paardenschor geldt, samen met de Brakke Kreek (zie verder), als een compensatie voor het verdwijnen van slik en schor bij de aanleg van het Deurganckdok.

Aansluitend op Paardenschor bevindt zich Schor Ouden Doel. Een 51 hectare groot natuurreservaat dat aan de grens met Nederland aansluit op het Verdronken land van Saeftinghe. Dit zeldzame brakwaterschor wordt beheerd door Natuurpunt. Het is een ideaal leefgebied voor bruine kiekendief, baardmannetje en grauwe gans. Om verruiging van het riet tegen te gaan, begrazen runderen van plaatselijke landbouwers van mei tot november bepaalde delen van het schor. Door dit oud landbouwgebruik opnieuw toe te passen, krijgen typische plantensoorten een kans en ontstaat een geschikte broedbiotoop voor scholekster, kievit en tureluur. Vanop de Scheldedijk heb je een fraai uitzicht over het schor.

Engels slijkgras

Paardenschor

DOELPOLDER NOORD & DE BRAKKE KREEK

Als compensaties voor de natuurwaarden die bij de aanleg van het Deurganckdok verloren gegaan zijn, kreeg in 2006, Doelpolder Noord (71 ha) en de Brakke Kreek (36 ha) vorm.

Door het land te begrazen met koeien van de lokale landbouwers krijgen natte graslanden er vrij spel. Het is een paradijs voor weidevogels. Soorten als tureluur, grutto en zomertaling vinden hier in het voorjaar een geschikt broedgebied.

's Winters is het een verzamelplaats voor doortrekkende en overwinterende steltlopers, eenden en ganzen die er komen rusten en voedsel zoeken. In de dijk zal een in- en uitlaatconstructie geplaatst worden, zodat de Brakke Kreek (36 ha) onder invloed van het getij komt en er brak Scheldewater binnenstroomt. Brakwater treft men bij de overgang van zoetwater naar zeewater.

HEDWIGE-PROSPERPOLDER

Het getij krijgt opnieuw vrij spel in de Hedwige-Prosperpolder (ca. 465 ha). De Schelde zal weer dagelijks over de polder spoelen en slikken en schorren zullen het landschap vorm geven. Het wordt een uitbreiding van het Verdronken land van Saeftinghe. Deze ingrijpende werken gebeuren in het kader van het geactualiseerd Sigmaplan en de Ontwikkelingsschets 2010. De realisatie zal een aantal jaren duren en gefaseerd verlopen. Ongeveer 170 ha ligt op Vlaams grondgebied. Om de realisatie mogelijk te maken is het noodzakelijk dat in elk land de geëigende procedures worden doorlopen. Het Scheldeverdrag tussen Vlaanderen en Nederland vormt het kader voor de afstemming hierover.

Aan de uitvoering van het project Hedwige-Prosperpolder ging uitgebreid studiewerk vooraf. Verschillende mogelijkheden en alternatieven werden bestudeerd, om uiteindelijk te komen tot een zorgvuldig afgewogen beslissing. Er wordt de nodige aandacht besteed aan flankerende maatregelen voor de landbouwers, de mogelijkheden voor recreatief medegebruik, de landschappelijke inpassing en de relatie met de omliggende gehuchten Ouden Doel en Prosper.

Echt lepelblad

Brakwatergrondel

PUTTEN WEIDEN

Putten weiden (52 ha) bestaat uit natte weilanden, waar her en der water met een behoorlijk hoog zoutgehalte uit de bodem opgestuwd wordt (kwel). Door de aanwezigheid van oude kreekrestanten waarin veenvorming plaatsvond, ontstond door turfwinning in de Middeleeuwen een netwerk van grachten en greppels. Dit uitgesproken microreliëf is heel goed zichtbaar in de centraal gelegen oude weilanden. Door deze combinatie van zoute kwel, de bodem met veen en het microreliëf ontwikkelden zich hier bijzonder zeldzame zilte graslanden.

Putten weiden herbergt maar liefst meer dan 200 verschillende plantensoorten waarvan 35 zeldzame, zoals de zilte greppelrus, schorrenzoutgras, en blauw kweldergras.

In het voorjaar broeden er tal van vogels zoals kluut en tureluur. In de winter bevolken vooral smienten, kolgans en grauwe gans dit gebied.

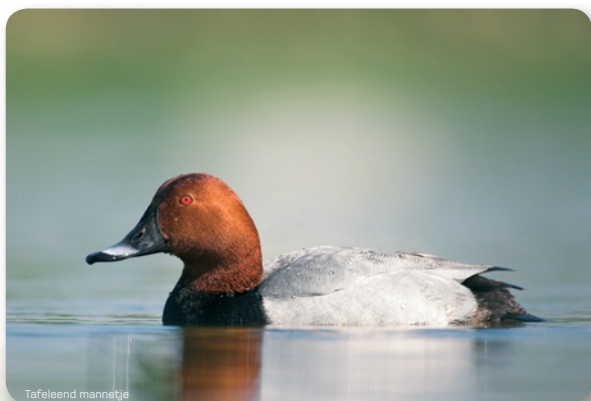
Blauw kweldergras

Putten Weiden

PUTTEN WEST & DE ZOETWATERKREEK

In dit 70 hectare grote gebied, grenzend aan Putten weiden, werd de polderbodem afgegraven zodat de grondwatertafel dichterbij het maaiveld komt. Zo ontstonden er natte weilanden, de bakermat voor een nieuw weidevogelgebied met daaraan verbonden een zoetwaterkreek. Verschillende weidevogels als tureluur en grutto vinden hier in het voorjaar een geschikt broedgebied. In de winter maken vooral doortrekkende en overwinterende steltlopers, eenden en ganzen van dit gebied gebruik om er te rusten en voedsel te zoeken.

Tafeleend mannetje

Beide gebieden gelden als natuurcompensaties voor de natuurwaarden die bij de aanleg van het Deurganckdok verloren gegaan zijn.

DRIJDIJCK

Het natuurgebied Drijdijck (36 ha), gelegen aan de westrand van het havengebied, was vroeger akker- en weiland dat deel uitmaakte van de Verrebroekse Blikken.

Door een gedeelte van het terrein af te graven en de grondwaterstand te verhogen, ontstond een waardevol plasdras-gebied.

's Winters staat dit gebied voor meer dan de helft onder water. Voor water- en moerasvogels is dit een gedroomde plek om tijdens hun lange trektocht even op adem te komen of om er te overwinteren. Slobeend, krakeend en smient

Krakeend mannetje

zijn er vaak geziene gasten. Tijdens de zomer daalt het waterpeil juist tot onder het maaiveld en ontstaat er een plasdras-situatie. Deze situatie is ideaal voor broedvogels zoals Kievit en tureluur. In de ruigere hoeken en kanten van het terrein vinden we broedende roodborsttapuiten terug.

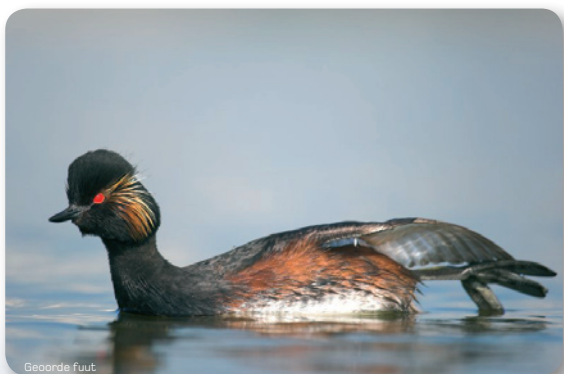
Drijdijck werd aangeduid als een natuurcompensatie voor gebieden die bij de aanleg van het Deurganckdok verloren gegaan zijn.

VERREBROEKSE PLASSEN

De Verrebroekse Plassen (80 ha) zijn gelegen aan het uiteinde van het nog onvoltooide Verrebroekdok.

Het gebied bestaat hoofdzakelijk uit brakke plassen die het hele jaar door gevuld zijn met water en een vrij hoog zoutgehalte hebben. In het oostelijk deel komt een grote vlakte met riet en water voor. Door zijn uitgestrektheid en zijn verscheidenheid aan verschillende natte biotopen vormen de Verrebroekse Plassen een bijzonder aantrekkelijk natuurgebied, zowel voor broedende als voor doortrekkende en overwinterende (water)vogels. Verschillende eenden zoals tafeleend en smient brengen er stevast de winter door. In het broedseizoen zoeken onder meer zwartkopmeeuw, geoorde fuut, roerdomp en lepelaar het gebied op.

De Verrebroekse Plassen gelden als een tijdelijke - gezien het de bedoeling is om het Verrebroekdok af te werken en in gebruik te nemen - compensatie voor het verlies aan rustige waterplassen in de haven.

HAASOP

De Haasop (ca. 98 ha) vormt een buffer tussen de Waaslandhaven en de woon- en landbouwgebieden ten zuiden van de expresweg (E34). In de beginjaren '70 werd deze voormalige polder opgespoten. Met de tijd wist de natuur deze desolate zandvlakte om te toveren tot een lappendeken van waardevolle rietvelden, bosjes en schrale graslanden. Zowel water-, bos- als weidevogels hebben het hier naar hun zin. Ook roofvogels zoals bruine kiekendief en boomvalk schuimen het luchtruim af, op zoek naar een verstopte prooi.

Bruine kiekendief

Gallowayrunderen en konikpaarden grazen het hele jaar door in de Haasop. Het graaswerk van deze dieren zorgt voor een landschap vol variatie: open plekken, bloemrijke graslanden, ruigtes, struwelen en bosjes.

Deze natuurontwikkeling geldt als een permanente natuurcompensatie voor natuurwaarden die in de jaren '80 en '90 door grote infrastructuurwerken in en rond de haven verloren gegaan zijn.

Poelruit

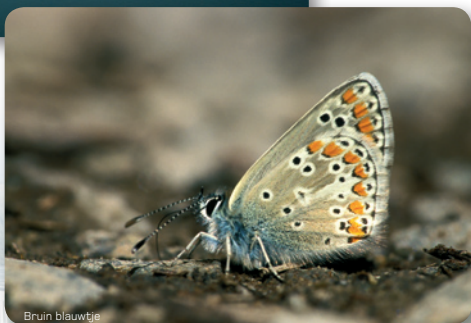

Galloway

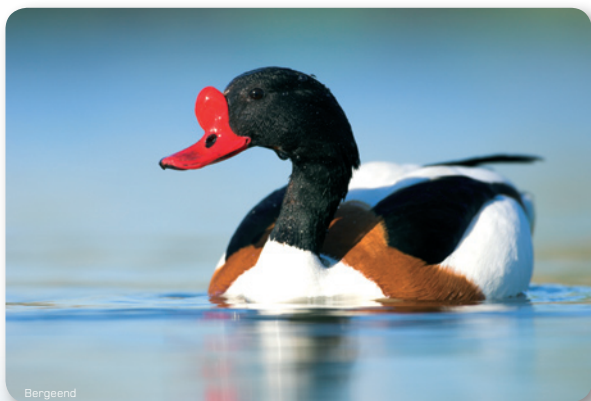
KETENISSESCHOOR & DE ECO-LOGISCH BEHEERDE SCHELDEDIJK

Het oorspronkelijke Ketenisseschoor werd destijds ingepolderd en opgehoogd met specie die vrijkwam bij de aanleg van de Liefkenshoektunnel. Later werd deze opgespoten specie verwijderd tot net onder het gemiddeld hoogwaterpeil, met een zeer zwakke helling naar de Schelde toe. Zo ontstond een geknipte uitgangssituatie voor de ontwikkeling van ca. 30 ha nieuwe slikken en schorren, waar zich geulen, slikplaten, zilte riet- en zeebiesvegetaties ontwikkelen. Bij laag water zoeken hier kluit, tureluur en bergeend in de slikken hun kostje bij elkaar. Op de hogere schorren vinden vogels als bruine kiekendief, blauwborst en grauwe gans bij hoog water een veilige plek.

Dit gebied werd hersteld als compensatie voor de directe vernieling van slik en schor bij de aanleg van de Noordzeecontainerterminal op de rechteroever van de Schelde.

De Scheldedijk bij Ketenisse speelt, gezien zijn omvang, plantengroei en locatie, een belangrijke ecologische rol. De dijk wordt jaarlijks gemaaid, maar nooit over de volledige lengte. Zo vinden bedreigde vlindersoorten als koninginnepage en bruin blauwtje in de ongemaaide stroken altijd wel friscgroene blaadjes van geschikte waardplanten om er hun eitjes op af te zetten.

HEDWIGE-PROSPERPOLDER

SCHOR OUDEN DOEL

PAARDENSCHOR

DOELPOLDER NOORD & DE BRAKKE KREEK

N E D E R L A N D

PROSPERDORP

Prosper

Prosperhoeve
Grate hoeve

Prosperpolder

Muggenhoek

3,75

Dijk

van

Nieuw-

3,75

NATIONAAL GEOGRAFISCH INSTITUUT
INSTITUT GEOGRAPHIQUE NATIONAL

3 km

- wandeling 5 km
- (P) parking
- ≡ panorama

(P)

Doelpolder

'Natuur daar zorgen we samen voor'

COLOFON

Samenstelling:

Agentschap voor Natuur en Bos

Uitgave:

juni 2005 – herwerkte versie januari 2009

Foto's:

Vilda, MOW, GHA, ANB

Verantwoordelijke uitgever:

Dirk Bogaert

Koning Albert II-laan 20 bus 8 1000 Brussel

Depotnummer:

D/2008/3241/391

